

Fašizacija Hrvatske već je izvedena

Dubravka Ugrešić | 03/12/2013 @ 10:39 | Autori,Prenosimo

Referendum o ustavnoj definiciji braka samo je najnovija u dugogodišnjem nizu medijskih praskalica koje nemaju drugu svrhu do te da se sudionici hrvatske farse ideološki, politički i moralno pozicioniraju i repositioniraju, da malko properu i osvježe osobni image, i da s istom tvrdoglavom uvjerenošću krenu dalje. U tom repositioniranju, baš kao u kakvoj kolektivnoj psiho-drami, sudjeluju političke stranke, političari, mediji i medijski predstavnici, institucije, crkva, građanski odbori i aktivisti i obični građani. Svatko je u toj psiho-drami pritom žrtva, a krivica se konstantno prebacuje na drugoga.

Maliciozni promatrač mogao bi reći da se dvadesetogodišnje postojanje hrvatske države može svesti na dvadesetogodišnju praksu što gubitka temeljnih ljudskih prava što njihova grubog narušavanja. A da bi se gubitak tih prava mogao i zakonski učvrstiti potrebne su povremene kolektivne vježbe narodne demokracije. Pobjeda klerofašizma izvojevana je prije dvadeset godina, pa je svako čuđenje nad rezultatima ovog i sličnih referenduma naprosto maloumno kreveljenje ili je pak izraz krajnjeg cinizma. Naslovi u hrvatskim medijima – poput Referendum je uvod u puzajuću fašizaciju Hrvatske – to najbolje pokazuju. Fašizacija Hrvatske izvedena je prije dvadeset godina, na dokazivanju da u tome nema ničeg lošeg zdušno su radili mnogi – političari, i oni tobože lijevi i oni uvjerljivo desni, mediji, intelektualci, učitelji, popovi – pa se današnje ukazivanje na fašizaciju, pritom “puzajuću”, može usporediti sa sramežljivim otkrićem holokausta dvadeset godina nakon što su se pogasile gasne komore. Današnji hrvatski novinski naslovi poput – Velika pobjeda konzervativaca i crkve – donose vijest staru dvadeset godina. Kvalifikacija rezultata referenduma kao “balkanizacije” Hrvatske, te ocjene da su se Hrvati s rezultatima referenduma “svrstali s Crnom Gorom i Srbijom umjesto na Zapad”, samo govore da je netolerancija postala poput kisika, i da skorog izlaza iz situacije nema.

Kako, zaista, od hrvatskog dvadesetogodišnjaka, na primjer, očekivati da glasa za ozakonjenje istospolne zajednice kada je prošao školu u kojoj je vjeronauk gotovo obavezan; kada je katolička crkva temeljni oblik socijalizacije svih Hrvata; kada je naš dvadesetogodišnjak bio izložen školskom programu u kojemu je udio katoličkog sadržaja znatan; kada je katolicizam njegov svakidašnji kulturni pejzaž?! Kako očekivati od njega bilo što, kada čak i na ulazu u hrvatske bolnice

vise katolički križevi, kao da su bolnice mjesta za obavljanje egzorcizma, a ne medicinskih usluga?! Kako od dvadesetogodišnjaka očekivati da glasa drukčije kada je rastao u sredini u kojoj je mržnja prema Srbima, Ciganima, "pravoslavcima", "balkancima", ženama, Crncima, "pederima", Židovima, strancima poticana i često nagrađivana kao dobro ponašanje?! Kako glasati protiv crkvene dogme kada je naš dvadesetogodišnjak bio izložen pedofilskim izvipljavanjima svoga lokalnoga popa, a taj mu je zaprijetio da o tome ne smije ni zucnuti, jer ti koji su zucnuli ionako ništa nisu postigli?! Kako da naš dvadesetogodišnjak glasa za toleranciju kada je odrastao u ideološkom paketu u kojemu su hrvatska država, hrvatska crkva, i vojska (sa simboličnim Antom Gotovinom na čelu) neupitne vrijednosti?! Kako da glasa za slobodu "pedera", a živi u stanu iz kojega je njegov otac istjerao bivše stanare, Srbe?! Kako od mladog Zagrepčanina – koji u dokumentarnom filmu o izbjegličkom centru u Zagrebu ovako komentira izbjeglice iz Afrike: Jasenovac više ne radi tako da ne znam kam bi s njima – očekivati išta osim fašizma?.

Referendumi su dobri, koliko stvari razotkriju, toliko ih i sakriju. Glavno je da smo svoji, sa svojima, na svojem. A onda ćemo već nekako. Jer nigdar ni bilo da nekak ni bilo i nigdar ne bu da nekak ne bu. I eto temeljne formule našeg malog, domaćeg, toplog i zdravog fašizma.

[Radio Slobodna Evropa](#), 03.12.2013.

Peščanik.net, 03.12.2013.

URL: <http://pescanik.net/hrvatske-vec-je-izvedena/>

Za štampanje kliknuti ovde [ovde](#) .

Peščanik © 2014 **Dubravka Ugrešić – intervju**

6yka | 30/01/2014 @ 09:00 | Autori, Prenosimo

Razgovor vodila Maja Isović

Dubravka Ugrešić hrvatska je književnica i prevoditeljka. Završila je komparativnu i rusku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, te radila u Institutu za teoriju književnosti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu i bila je je članica Udruženja za jugoslavensku demokratsku inicijativu. Iz političkih razloga, početkom devedesetih godina, napušta Hrvatsku. Trenutno živi u Amsterdamu, povremeno predaje na američkim i evropskim univerzitetima, te piše za evropske novine i časopise. Kritički posmatra društvo u kojem živimo.

Sa njom smo za portal BUKA razgovarali o postjugoslovenskom društvu, problemima tranzicijskih zemalja, prošlosti, književnosti i drugim temama.

Gospođo Ugrešić, kako Vi danas gledate na postjugoslovensko društvo? Neke zemlje regije su napredovale prema EU, neke stagniraju u svojim tranzicijskim tokovima, dok se građanima BiH čini da ova zemlja samo nazaduje?

Ja svugdje vidim više manje isti tranzicijski obrazac, u svim postkomunističkim zemljama – u Hrvatskoj, u Bugarskoj, u Srbiji, u Rumunjskoj, itd. Postoje razlike koje su možda važne u nekim drugim motrištima, sociološkim, političkim, ekonomskim i slično, ali meni su zanemarive. Istina, postjugoslavensko društvo je osobito problematično, jer je i jugoslavenski komunizam bio različit od drugih komunističkih zemalja. Najjednostavnije rečeno, u Jugoslaviji se moglo pristojno živjeti, u Sovjetskom Savezu i Bugarskoj nije. Upravo zato, Jugoslavija i nije imala jaku disidentsku intelektualnu elitu kao Poljska, Čehoslovačka, Rusija... i zato je promjene (rušenje Zida) dočekala nespremna. Tu je započeo pljačkaški rat, rat za vlast odnosno raspodjelu materijalnih dobara.

Okolnosti su domaćim pljačkašima išle na ruku, jer je pljačka protumačena kao logičan raspad multinacionalne i multikulturene zajednice, a sve na fonu borbe protiv komunizma i borbe za nacionalno osamostaljenje. Tako je pljačka dobila političku legitimitet. Zato ni sve ubojice nisu procesuirane, zato ni žrtve nisu

dobile moralnu satisfakciju, zato i nije došlo do moralne katarze. Kako je i moglo kada su vrijednosti preko noći promijenile predznak: ubojice su postale heroji, ordinarni lopovi postali su poslovni ljudi, a polupismeni učitelji ministri kulture.

Koliko smo danas opterećeni prošlošću, bremenom rata devedesetih, pa i ranijih godina. Možemo li ostaviti prošlost iza sebe i gledati prema budućnosti?

Možemo. To se, uostalom, sva ta naša društva i trude. Što brži zaborav, to bolje za njih. Medjutim, bojim se da u smislu ovoga što sam rekla prethodno to neće biti moguće. To je kao da ste, na primjer, dijete ubojice, pljačkaša, novohrvatskog ili novosrpskog bogataša, koji vam je omogućio da se školujete na Harvardu, a vi sa svojom plaćom koja je petstotina puta veća od plaće vašeg šoferu (a taj je vaš vršnjak koji vas konstantno podsjeća da ste nekada bili isti) kažete: „Vrijeme je da se okrenemo budućnosti“.

Koji je pravi način suočavanja sa prošlošću? Suočavanja koje će nam pokazati prošlost, u kojoj možemo da se ogledamo, da nešto naučimo, da ne pravimo iste greške u sadašnjosti i budućnosti?

Borba za sadašnjost i budućnost sastoji se dijelom u falsificiranju prošlosti, u borbi za vlast nad prošlošću. Suočavanje s prošlošću je, dakle, igranka bez prestanka.

Na ovim prostorima, nacija i religija glavni su elementi razlikovanja ljudi, ljudi koji pričaju istim jezikom, koji isto izledaju i njeguju slične kulturne obrasce. Kako možemo da se približimo jedni drugima, kako prevazići razlike?

Oprostite, meni je smiješno kada me to pitate, jer ja naprosto nisam sposobna da vidim razlike, pa me ovi glagoli kao „približavanje“, „zblizavanje“, „prevazilaženje razlika“ zbunjuju. Oni kao da su izašli iz kakvog programa EZ, koji hrani birokrate s jedne i druge strane. Ima jedna navodno istinita anegdota koja se dogodila u nekom od izbjegličkih centara u inozemstvu, za naše izbjeglice, mahom iz Bosne. Došla žena-psihijatar da pomogne psihički traumatiziranima. Ljudi su bili nezainteresirani. „Ljudi“, zavapila je žena, i sama izbjeglica, „ako nemate traume, dajte ih izmislite, jer ću izgubiti posao!“.

Možemo li se boriti protiv „kulture laži“, kako vidjeti ono istinito, ono što se krije iza te krinke?

To je vrlo teško, naprosto zato što se društva najčešće ponašaju kao živi organizmi. Tako mediji – poput leukocita – odmah zauzmu obrambenu funkciju i započinje proizvodnja laži. I obični građani postanu najžešći branitelji laži, naprosto zato jer priznati laž, znači dovesti u pitanje vlastitu biografiju, njezinu validnost, pred djecom i ženom, pred prijateljima.

Zemlje regije duboko su tradicionalno i patrijarhalno ustrojene, iako se društveni sistemi mijenjaju, godine i decenije prolaze, a informatičko i tehnološko doba uveliko je nastupilo. Kako to da nije došlo do promjene kada su u pitanju vladavina tradicije i patrijarhata?

Muškarci vladaju u apsolutno svim društvenim sferama, osobito u politici. Kada ih gledate po novinama, na televiziji, kada ih godinama slušate kako zaglušuju vaš prostor, kada vam govore kako ćete živjeti, što je najbolje za vas, što osjećate i što morate osjećati – onda to s vremenom postane nesnosno. Muškarci (politička i tobože intelektualna elita) plus popovi (koji su također muškarci) – to su naši vođe, koji se ne skidaju s naših ekrana, s naših horizonata, iz naše svakidašnjice, iz naših slušnih sfera. Mi smo konstantno izloženi muškoj perspektivi, muškoj biologiji, muškom razumu, muškom govoru, muškoj kulturi, muškim vrijednostima, muškom mišljenju, koje se bez imalo srama predstavlja kao univerzalističko, kao najbolje za sve nas.

Živimo u društvu spektakla, reality emisija, crnih hronika, šokantnih priča. U kojem momentu se izgubila „normalnost“? Konzumenti medija kao da žude za što skandaloznijom informacijom, dok ih pitanja korupcije društva, ekonomije, kulture ne zanimaju.

Uloga medija u društvima kakva su naša – post-jugoslavenska i post-komunistička – je zločinačka. Kada bi postojao sud za mentalne zločine velikih razmjera, mediji, gotovo svi, našli bi se na tom sudu. Vlast voli i potkupljuje novinare, novinari vole vlast jer ih hrani. Odgovorno novinarstvo je u zanemarivoj manjini.

Kako književnost opstaje u doba interneta i društvenih mreža? Da li je ona utočište kad želimo da se isključimo iz svega...

Cio moj život književnost je bila moj posao, neplaćeni ili potplaćeni, i moja strast. Književnost kao sistem ne opstaje u nekom drugom mediju, mi samo susrećemo njezine razlomljene komadiće na radiju, u filmu, na videu, u reklamama, na twitteru, u SMS-poruci, na Facebooku, na internetu... i to primamo za književnost. Većina

Ljudi prima za književnost to što im tržišna ponuda kaže da je književnost.

Kakav je život u inostranstvu? Šta sve gubimo u našim besmislenim političkim, nacionalnim, religijskim, jezičkim i drugim svađama, dok se negdje drugo živi u pravom smislu te riječi?

Ja ne znam gdje se živi u pravom smislu te riječi, niti znam što to znači. Ali istina je da ova „naša“ društva imaju tu sposobnost da vam oduzmu sve, dušu, pamet, da potroše vaš život onako kako drugi potroše paket čipsa. Kada ubijete čovjeka, onda odgovarate za to, kada dvadesetak milijuna ljudi pretvorite u žive mrtvace, onda se zločin ne može dokazati, osobito ako su ljudi izabrali svoje egzekutore tzv. demokratskim putem.

Za kraj, imate li neku poruku našim čitaocima, kako da budu optimističniji u svijetu koji je zaboravio na obične ljude i njihove minimalne potrebe...

Nitko ne zna recept za sreću. Nekako si dopuštam da mislim da recept za sreću u životu leži u poslu koji radite sa strašću i ljubavlju, bez obzira što je to, jeste li drvosječa ili vrtlar, jeste li za to nagrađeni ili niste, plaćeni ili ne, da je ključ svega, dakle, jaka ljubav za nešto i/ili za nekoga. Bez toga, bez te ljubavi, svi smo mi tužna bića, nismo li? Ovdje, dakako, ne mislim na ljubav prema bogu, državi, naciji, zastavi i sličnim tricama.

[6yka](#), 27.01.2014.

Peščanik.net, 30.01.2014.

URL: <http://pescanik.net/dubravka-ugresic-intervju-3/>

Za štampanje kliknuti ovde [ovde](#) .

Peščanik © 2014

Dubravka Ugrešić – intervju

[Novinar.me](#) | 23/11/2013 @ 10:16 | [Autori,Prenosimo](#)

Razgovor vodio Anes Osmić

Dubravka Ugrešić značajno je ime savremene svjetske kulturne scene. O Dubravki Ugrešić za početnike, mogli bismo navesti par šturih biografističkih podataka. Rođena u Zagrebu, gdje je završila Filozofski fakultet, te dvadesetak godina radila u Zavodu za znanost o književnosti. Autorica je nagrađivanih i prevođenih: kratkih priča, zbirki eseja, romana, knjiga za djecu, radova znanstvenog karaktera, scenarija. Ako pak zaguglate njeno ime primijetiti ćete kako se ovdašnja javnost opsesivno kompulzivno bavi pitanjem njenog odlaska iz Hrvatske 1993. Toliko joj valjda mogu dati prostora kao uspješnoj odmetnici roda svoga, koja je prevazišla nacionalne ili bilo koje druge okvire ovog prostora. Izuzetno je zanimljivo što ćete rijetko gdje na ovim prostorima moći pročitati ozbiljan rad o Dubravki Ugrešić kao svjetski priznatoj esejistici u književnosti ili uspješnoj književnici u esejistici. Besprijevano jasno, te prijekopotrebno Dubravka Ugrešić, pišući o globalnom tržištu, zaboravu, Jugoslaviji, egzilu, „prljavom vešu“ u književnosti, aranžiranju i rearanžiranje povijesti, rodoljublju, nacionalnoj književnosti, kulturi uludo utrošenog novca, političarima kao medijskim zvijezdama tranzicijskog društva, egzibicionizmu javnog prostora, istočnoeuropskom trafikarenju, svakodnevno prokazuje našu kulturu i kao kulturu koja rad, kvalitet i uspjeh redovito prešućuje, umanjuju, performatizira. Neka ovaj razgovor s Dubravkom bude poziv da se upustite u njeno čitanje, te vlastito promišljanje i djelovanje.

Posljednja Vaša izdata knjiga – Europa u sepiji – knjiga je eseja. Kako ste se pronašli u eseju i zbog čega Vam ta forma, očito, najbolje odgovara?

“Europa u sepiji” je moja najnovija, šesta zbirka eseja. Prva je bila „Američki fikcionar“, zatim „Kultura laži“, “Zabranjeno čitanje”, “Nikog nema doma”, te “Napad na minibar”. Književna porodica esejista je velika i značajna – od Seneke, Plutarha, Montaignea, Virgine Woolf, Georgea Orwela, Waltera Benjamina, Jeana

Ameryja, Rolanda Barthesa, Josefa Brodskoga, Susan Sontag, i mnogih drugih. U jednom trenutku mog života – u trenutku prave zrelosti, rekla bih – esej se nametnuo kao prirodan književni izbor. Mislim da je Adorno negdje rekao, citiram po sjećanju, da suština eseja leži u herez. Hereza je način mišljenja. Jezik eseja je jezik hereze.

1998. godine pisali ste o tome kako vas u svijetu uglavnom percipiraju kao hrvatsku književnicu, dok ste tada u Hrvatskoj ponajmanje bili hrvatska? Da li se danas nešto izmijenilo i jeste li nakon toliko godina književnog rada uspjeli biti samo Dubravka Ugrešić, čemu, ako smijem primijetiti, i težite svo vrijeme?

Ovo posljednje točno je, ali i veoma teško izvedivo. Zašto? Zato što je spisateljica ili pisac velikim dijelom "naša" projekcija. Kada kažem "naša", mislim na sva ona van-književna učitavanja: regionalna, etnička, nacionalna, rodna, politička i druga. Drugi, dakle, uporno određuju naš identitet zato što imaju problema sa svojim, ili zato jer ne žele problematizirati svoj. Kada me Holanđani etiketiraju kao „hrvatsku“ književnicu to znači odsustvo volje da kroz svoj književno-etnički raster propuste nekoga tko nije "etnički Holanđanin". Pisci koji su rođeni u Holandiji, a njihovi roditelji su Marokanci ili Turci, još uvijek nose obilježje svog "nečistog", „miješanog“, „plovičnog“ holandskog identiteta. Ista je situacija u Engleskoj ili u Francuskoj... Za volju političke korektnosti i tržišta Englezi su adoptirali književnost pisanu na engleskom jeziku s jakim etničkim obojanjima. Iako je englesko tržište uspjelo otvoriti apetit za engleske pisce indijskoga ili pakistanskoga etničkog porijekla, to još uvijek ne znači da će lako pripustiti malezijske autore, na primjer. Sjećam se da sam negdje 1991 godine imala susret s jednim američkim izdavačem, koji je pun entuzijazma predlagao da napišem roman o odrastanju dvojice dječaka (dječaka!), Srbina i Hrvata, koji u svome odraslom životu završavaju tragično, kao ratnici na različitim stranama... To je bila ideja jednog američkog urednika o književnoj „uspješnici“, kako bi rekli Hrvati. I danas, dvadeset godina kasnije, ta formula, kada se radi o Balkanu, još uvijek „radi“, u Americi, u Evropi i, da stvar bude smješnija, na samom Balkanu. Postoje razne razine učitavanja, jedna od njih je i vrednovanje: često se kao čitalac pitate kako to da su neki pisci tako visoko vrednovani, a nema ni jednog jedinog razloga zbog kojega to zaslužuju, barem ne prema vašem čitalačkom iskustvu. To je samo dokaz koliko se spremno podajemo manipulacijama tržišta. Na malom terenu, kao što je to nacionalna književnost, manipulacije su još vidljivije: one su rodne, ideološke, političke...

Nebrojeno ste puta u svome pisanju prokazali našu kulturu kao kulturu laži, nacionalizma, fašizma, isključivosti, ograničenosti, kulturu duboko ukorijenjenih predrasuda, šutnje, neprestanog lova na vještice... Postoji li mogućnost, i šta bi se konkretno trebalo uraditi, da i takva kultura jednog dana bude transnacionalna, transrodna, ili je to samo mit u koji se i globalno prestalo vjerovati?

Ja sama pisala sam u nekoliko navrata o transnacionalnoj književnosti. Relevantniji kritički izvori u svijetu, osobito oni akademski, uz moje ime sve češće spominju termin transnacionalna književnost. Iskreno mislim da bi trebalo stvoriti novu kulturno-teorijsku platformu za novu kulturnu praksu, za one brojne umjetnike koji stvaraju i žive van svojih nacionalnih književnosti, i koji zbog izostanka teorijske platforme, kao i zbog rigidnosti koncepta nacionalne kulture, često ostaju nevidljivi i nepravedno zapostavljeni. Vjerujem da će nove teorijske platforme, kakva je transnacionalna književnost, omogućiti manje diskriminativan, elastičniji, moderniji, otvoreniji i relevantniji tretman književnih tekstova, odnosno čitanje, razumijevanje, interpretaciju i pravedniju kulturnu distribuciju. Uostalom, sličan problem na manjem književnom terenu nastao je nakon raspada Jugoslavije, s nekadašnjim zajedničkim jezikom koji se razdvojio na četiri različita jezika pa prema tome i četiri različite književnosti: hrvatsku, srpsku, bosansku i crnogorsku.

Ako nije moguće u potpunosti osloboditi našu kulturu mržnje i nasilja, kako je barem čistiti od istoga?

Nasilje i mržnja rađaju se iz osjećaja poniženja, iz odsustva općeg osjećaja za pravdu, iz beznađa, iz odsustva vjere u bolju sadašnjost ili bolju budućnost, iz osjećaja apsurdnosti situacije. Ja sam to naučila iz boravka u Sovjetskom Savezu, na primjer. Slike koje sam vidjela u Zagrebu ovih dana vratile su me unazad gotovo četrdeset godina, u Moskvu. Čekala sam u redu u lokalnoj novozagrebačkoj pošti. Poštarice su prodavale svijeće po sniženoj cijeni, jer je vrijeme priprema za Dan Mrtvih, i usporeno tipkale jednim prstom po kompjutoru. Tako su istjerivale svoj jad zbog male plaće, zbog bolesnog muža koji ih čeka doma, zbog djeteta koje je nezaposleni nasilnik. Posvuda sam vidjela redove, osobito dugačke redove za tramvajske iskaznice, na primjer, kakve ranije nikada nisam vidjela. Vidjela sam zapuštene i prljave trgovine; vidjela sam neku staricu kako krade pile i kilu kruha iz samusluge i prodavačice, koje su iskočile iz vremeplova, iz pedesetih, u bijelim kutama, s natapiranim frizurama i jurnule za staricom. Sve su to strašne slike! U Zagrebu sam ranije viđala Rome da prose:

sada prose mnogi, starice i starci, srednjoškolci, mlade pristojno odjevene žene, majke s djecom... Ono što me je još više osupnulo jest ravnodušnost okoline prema takvim slikama. A one, slike, biti će još gore. Nasilje će najprije biti usmjereno prema najbližima, prema susjedu, prema Romima, homoseksualcima, ljudima druge vjere, druge boje kože, sve dok nekome konačno ne padne na pamet da nezadovoljstvo usmjeri u pravcu ozbiljnih i velikih društvenih promjena.

Od objave romana "Štefica Cvek u raljama života" prošlo je više od trideset godina. Da li je još uvijek Emancipiranoj Eli (ne liku, već tipu žene koju opisujete u romanu) omiljeno feminističko štivo Seks i grad? Kakav je razvoj Štefica (ne mislim opet na lika, već na tip opisane žene u romanu) u međuvremenu doživjela? Da li su se za ženu danas ralje samo još više proširile ili postaje svjesna činjenice da je i ona samo Toy for boys?

Demokratizacija društva u Hrvatskoj (a sigurna sam da je isto u Bosni i Srbiji) zapravo je otvorila širom vrata patrijarhalizaciji društva, i tu su najveću ulogu odigrali katolička crkva, tradicionalni koncept nacionalne države i maskulinizacija društva (kroz rat, "naše dečke", „naše heroje“). Hrvatski mediji (a nisu bolji ni srpski, ni bosanski) već dvadeset godina oblikuju image žene kao "sponzoruše". Sve je kao u kakvom western filmu, gdje su muškarčevi najbolji drugari konj, revolver i eventualno kakav istomišljenik (kakav krimos), a jedino poštovanje, kao žena, zaslužuje mjesna vlasnica bordela, koja servisira muške seksualne fantazije. Pročešljajte hrvatske medije, dva ili tri dnevna lista, "Jutarnji", „Večernji“, „Slobodnu Dalmaciju“, portale poput „T-portala“, i vidjet ćete da je najučestalija hrvatska riječ u novinskim medijima „guza“. Sve vrvi od ženskih "guza", pritom čak ne „stražnjica“ ili „guzica“, nego "guza". Hrvatski hrabri muževi i žene – suvremeno hrvatsko društvo — očito podržavaju ideju da je najpoželjnije buduće zanimanje za njihove kćeri da budu dobre „guze“, jer da nije tako valjda bi se već pobunili. Znali su, naime, kako da se pobune zbog uvođenja zdravstvenog odgoja u škole. To konstantno ponižavanje žena je uvredljivo do boli. One žene koje imaju neku vlast ponašaju se u simboličnom smislu kao "vlasnice bordela", one servisiraju muške fantazije, političke, rodne i druge. Uostalom, kada smo kod simbola, u Hrvatskoj imate s jedne strane Gospu, a s druge — Antu Gotovinu. U svojoj knjizi "Europa u sepiji" spominjem nekog hrvatskog drvodjelca koji je lani za Božić napravio jaslice. Izrezbario je, pritom u prirodnoj veličini, Antu Gotovinu, Gospu i malog Isusa. U općoj beatifikaciji Ante Gotovine seoski umjetnik logično je krenuo prema mogućnosti da bi Ante Gotovina mogao biti Isusov otac. Cijela Hrvatska se jednom godišnje sjati na

sinjsku alku. Tamo u prvim redovima sjede premijer i predsjednik, cijela hrvatska politička i crkvena elita, to je događaj koji prenosi državna televizija. Tamo muškarci s visokim perčinima na glavama(simbolički penis) zajašu konje i kopljem (penisom!) gađaju metalni prsten "u sridu" (u simbolički himen). Taj koji ima najviše razdjevičenja ili dehimenizacije postaje vojvoda. Dirni u alku, dirnuo si u samo srce hrvatstva. I ne zavaravajmo se, situacija nije bolja u Bosni, Srbiji i dalje.

U drugom romanu "Baba Jaga je snijela jaje" predstavljate arhetipsku ženu, želeći opet izgraditi određeni emancipatorski model kulture, prvenstveno za ženu. Da li se žena od Štefice do Babe Jage emancipirala ili većina njih i dalje silno žele biti Viktoria Bekam, koja rado ističe činjenicu da nije pročitala nijednu knjigu u životu?

Vrlo je teško graditi emancipacijske umjetničke modele u okruženjima koja su duboko mizogina. Nema emancipacije žena bez prethodne emancipacije muškaraca. U Indiji su donedavno hladnokrvno spaljivali udovice. Danas ih istjeruju iz kuća, bez ikakvih sredstava, bez ičega, ostavljaju ih da naprosto umru. Jovanka Broz imala je sudbinu indijske udovice. Na Balkanu su dobre djevojke samo mrtve djevojke. Ali, vratimo se kulturi. Je li se itko ikada poduhvatio da obavi rodna čitanja hrvatske, srpske, bosanske i crnogorske muške književnosti, one kanonske i ove suvremene, i da stvari promotri kroz rodnu perspektivu? Ja mislim da bi rezultati bili poražavajući. Mizogine kulture nameću svoje modele, i zato, na primjer, hrvatska medijska scena od dviju minornih osoba stvara „ženske ikone“, od Nives Celzijus i Žuži Jelinek. Zašto baš od njih? Zato što obje, jedna u dobi unuke, druga u dobi bake, tvrdoglavo brane stereotipe o ženi-lutki, o ženi koja je na ovome svijetu samo zato da bi zadovoljila muške želje. Dakle, balkanski kulturni mainstream čine muškarci i žene koje su u svoje redove pripustili muškarci: od „vlasnica bordela“ i desničarki-policajki, preko porno-zvijezda, pa sve do bakica koje podučavaju sljedeću žensku generaciju kako da budu dobre sponzoruse.

Na osnovu bogatog inozemnog iskustva pišete i o globalnoj, svjetskoj, tržišno orijentiranoj kulturi, kako zapažate u "Zabranjenom čitanju". U zbirci pomenutih eseja, između ostalog, upoznajte nas i s banaliziranjem intelektualnosti, te intelektualcima koji su performirali intelektualni kič. Kakvo je stanje među intelektualcima ovog prostora, te zašto su oni u javnom diskursu tako tihi?

Treba se najprije zapitati gdje je taj javni prostor predviđen za javni diskurs? Novine? Televizija? U tom smislu čak je i vrijeme tuđmanizma bilo demokratskije od ovoga danas. Kod nas su dnevne novine pornografsko smeće. Bojim se da ćete takvošto teško naći u drugim evropskim zemljama. Nakon dvadeset godina forsiranja pornografije (političke, intelektualne, vizualne i druge), konzumenti su postali apatični. Njih trenutno ne zanima ništa drugo osim hoće li Severina od srpskoga muža izvući dobru alimentaciju. Ako nemate medija, kako osigurati javni diskurs? Imamo intelektualce kakve naši mediji vole: to su mahom muškarci, oni su obično kolumnisti dnevnih novina. Ti muškarci oblikuju naše mišljenje o stvarima. Ti muškarci polemiziraju jedni s drugima. Ti muškarci se u javnom prostoru moralno peru, peruckaju, pozicioniraju i repositioniraju. Ti „intelektualci“ u javnom prostoru jednako su (ne)odgovorni i (ne)kompetentni kao i vladajuće strukture. Nažalost, situacija nije nešto mnogo bolja ni vani, jer novine lagano iščezavaju, televiziju preuzimaju amateri (autori jeftinih sapunica i sit-coma, voditelji koji govore kao likovi u crtanim filmovima, moderatori koji ne znaju što moderiraju, itd.), a izdavaštvo je takvo kakvo jest, da ne ulazimo sada u tu priču. Kulturno tržište nije nimalo demokratsko, ono treba jednu autoricu "50 nijansi sivoga", a ne njih pedeset, jednog Slavoj Žižeka, a ne njih pedeset, jednu verziju Biblije, a ne njih pedeset. I tu završava sva priča o intelektualcima i javnom diskursu. Uvjeravam vas da je više relevantnog javnog diskursa bilo po moskovskim stanovima u sedamdesetim godinama prošlog stoljeća nego danas, uz svo tehnološko informacijsko blagostanje. A tako će, gle paradoksa, uskoro biti posvuda: imat ćemo jake intelektualne jezgre posvuda po svijetu u koje obični smrtnici neće imati ulaz. Vi već danas ne možete naručiti stručnu knjigu, jer nemate novaca da je platite, niti pak stručni članak, jer za to morate biti član institucije koja je akademski umrežena, jer samo preko institucije možete doći do članka. Ako niste, dakle, dio sistema, nemate pravo na informaciju. Ako nemate informaciju, onda u rezultatu imate javni diskurs koji uglavnom vode nestručnjaci. I to je ta famozna informacija koju dobivamo čitajući novine, forume, portale hrvatske, srpske i druge, uz svaku čast rijetkim iznimkama.

Neiscrpno pitanje vašeg pisanja, vidljivo u romanima Ministarstvo boli i Muzej bezuvjetne predaje, jeste i pitanje doma, pripadnosti, bezdomnosti, egzila... Pokazujete nam da je dom definitivno fleksibilna kategorija, te da nas teritorijalna pripadnost nikako ne može jedino udomiti. Kako danas definirate dom i šta nas to zapravo udomljuje?

Tema doma i egzila je golema i stara kao i priča izгона Adama i Eve iz raja. S tom grandioznom temom i započinje naša civilizacija, s izgonom iz raja. Eva je

otrgla jabuku s drveta poznanja dobra i zla, Adam ju je probao, i otada traju i Evin "izdajnički" grijeh i Adamovo stalno grintanje i njegova želja da se vrati u raj, pod očeve Božje skute, u stari poredak stvari. U jedno sam sigurna, Evina ideja doma nije ista kao i Adamova. Dominacija ideja i koncepata spada u polje moći. Zbog dominacije muške koncepcije doma i egzila imamo seriju proizvoda pod nazivom „Suze sina razmetnoga“ (legendi, književnih djela, epova, slikarskih djela i sl.), koji mahom podupiru tradicionalne koncepte doma, porodice, uloge oca i majke, domovine, države, rodnih odnosa, i sve te tradicionalne vrijednosti koje idu u istom paketu. Zašto stalno moramo izmišljati stvari koje nas udomljuju, hajde da se konačno suočimo s onim što nas razdomljuje!

U eseju Pisac u egzilu vrsnu pripovjedačicu svakodnevnice bez daha ostavlja mamina autentična egzilantska rečenica: Znaš, moj život kao da nije moj život. Ne znam čiji život živim. Samo znam da ne živim svoj. Kakav život danas živi Dubravka Ugrešić, te kako Vam se ovih dana čini Vaš lifeage?

Ostanimo na maminoj rečenici. Mislim da je fantastična i fantastično točna.

Novinar.me, 20.11.2013.

Peščanik.net, 23.11.2013.

URL: <http://pescanik.net/dubravka-ugresic-intervju-2/>

Za štampanje kliknuti ovde [ovde](#) .

Peščanik © 2014

Književnica Dubravka Ugrešić

Vladimir Arsenijević | 16/01/2010 @ 16:57 | Autori, Prenosimo

Vaša najnovija knjiga "Baba Jaga je snijela jaje" donekle je pisana po narudžbini. Čini se da ona ipak, indirektno, govori o zamoru od politike i predstavlja barem privremeni povratak nekim vašim ranijim temama. Zanima me šta vas je motivisalo da napišete tu knjigu?

Narudžba za naše uši zvuči ružno, jer je automatski povezujemo s praksom narudžbi iz vremena sovjetskog socijalističkog realizma. Moj "naručilac", dakle, engleski izdavač "Canongate", nije postavljao baš nikakve uvjete. Svaka je knjiga pisana po nekoj unutrašnjoj samo-narudžbi. Ali vratimo se biblioteci "Mitovi". Čini se da je nakon prvih triju knjiga koje su se pojavile unutar te edicije i velikog publiciteta, entuzijazam oko cijelog projekta malko splasnuo. Sada je, naime, važnija kvaliteta same knjige nego sam projekt. Holandski izdavač dugo je, na primjer, odlučivao hoće li nastaviti s edicijom i objaviti i moju knjigu, ali onda im se ona svidjela i odlučili su da je objave. Hoću reći da mreža svjetskih izdavača, koji su načelno uključeni u taj projekt, ne osigurava da će knjiga biti objavljena u svim zemljama i kod svih izdavača.

Znači da bi ta i takva knjiga bila napisana i da nije bilo tog početnog impulsa u formi narudžbine?

Mislim da bi. Temu na neki način vrtim već dugo. "Baba Jaga je snijela jaje" je citat **Alekseja Remizova** koji sam upotrijebila kao moto jedne priče u zbirci "Život je bajka". Zavoljela sam tu rečenicu i kada se zbirka priča "Život je bajka" trebala pojaviti u poljskom prijevodu, naglo sam promijenila njezin naslov u – "Baba Jaga je snijela jaje". Sada ću, za poljsko tržište, morati mijenjati naslov romana "Baba Jaga je snijela jaje" u neki drugi.

Čini se da teme biraju mene

Na neki način ova knjiga, pored tog otklona od političkih pitanja naše svakodnevne realnosti, predstavlja i vaš povratak feminističkim temama, ona je svojevrsna rasprava o vešticama kao apsolutnim autsajderkama, radikalnim marginalcima među ženama, ali i književnoj razigranosti ujedno?

Moje prve knjige nisu imale previše veze s tadašnjom jugoslavenskom stvarnošću. Sama književnost bila je moja fascinacija i moja opsesija, i sve što sam tada pisala vrtjelo se na ovaj ili onaj način oko književnosti. Tada sam radila u Zavodu za znanost o književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, prevodila sam s ruskoga, bavila se teorijom književnosti i književnom poviješću vezanima uz period ruske avangarde. Bavila sam se i uređivanjem knjiga, "šegrtovala" sam u svemu onome što okružuje samu knjigu i što je velikim dijelom i čini. Kada je započeo slom Jugoslavije, nacionalizam i rat, i kada je sama stvarnost postala tako snažna i strašna, ja sam posve spontano počela pisati o onome što se dešava oko mene. Našla sam za sebe i najpogodniji žanr – esej. I dalje je ostalo najvažnije KAKO ću nešto ispričati, a ne što ću ispričati. Da nije bilo tako, otišla bih u novinare. Ovako sam i dalje ostala u polju književnosti, iako su moji eseji izazvali više buke nego novinski članci koji su se u to vrijeme pisali. U književnom obliku izrekla sam nešto što su moji čitaoci shvatili kao голу istinu, i ta ih je istina očito razgnjevila. A što se "Babe Jage" tiče, da, moglo bi se reći da se tim romanom ponovo vraćam svojoj mladenačkoj fascinaciji književnim zanatom.

Ali ipak ste, već kroz izbor teme, progovorili i o sopstvenom iskustvu. Jer, odabrali ste da tematizujete veštice, a i sami ste bili tako okarakterisani svojevremeno, pa to sad čitavu stvar donekle stavlja u ravan?

Da, iako sâm roman nema jasnih dodirnih točaka s mojim vlastitim "slučajem". Ja, naime, za sve ove godine nisam našla dovoljno dobar književni način da ispričam i svoj slučaj. Odnos zbiljskih činjenica i njihove fikcionalizacije je veoma kompliciran. U taj odnos rado se uključuju "književni policajci", ti kojima je iz nekog razloga važno što je u prozi istina, a što je izmišljeno. Ta vrsta čitalaca i interpretatora je najgora, oni svojim inzistiranjem na realnosti naprosto pokazuju da sa samom književnošću nemaju mnogo veze. Toj skupini pripadaju i oni naivni čitaoci i čitateljice koji ti prilaze i kažu: "Kada bih vam ispričala svoj život, vi biste od toga mogli napraviti fantastičan roman." Ne bih, sorry, ne bih (smeh). Ja, naime, ne biram teme, čini se da teme biraju mene. "Baba Jaga" je kompleksna priča u kojoj ima mnogih elemenata: moja vlastita priča, zrela dob, feminizam, odnosi moći, starenje, pozicija žena u društvu, opsesije našeg vremena i koješta drugo.

Da li ste tamo početkom devedesetih uopšte mogli da naslutite sav intenzitet tog javnog odijuma koji će se vrlo skoro potom stvoriti protiv vas?

Ne. Ostala sam zapanjena količinom mržnje koja je prokuljala u mome pravcu. Očito je da sam bila naivna. Bila sam i "nevina", jer me sve to skupa strašno pogodilo. Bila sam i pristojna, pričekala sam u nadi da će se situacija smiriti, da će ljudi "stati na loptu", da će kolektivna histerija splasnuti. Tako sam još neko vrijeme trpjela kolektivnu pljuvačku, a onda sam dala otkaz i otišla. Medijski linč započeo je u jesen devedeset druge, a ja sam otišla u maju devedeset treće.

Kada nestane dom, iščezava i egzil

Pitam vas to zato što me interesuje da mi kažete da li je, po vašem mišljenju, egzil zapravo zastarela reč?

U mom slučaju je zastarjela. Kada govorimo o egzilu moramo uzeti u obzir i njegovu opoziciju – dom. U trenutku kada izostaje senzacija jednoga, gasi se osjećaj i za ovo drugo. Kada nestane dom, iščezava i egzil. To iščezavanje oštarih kontura rezultat je tzv. životne prakse putovanja, presijecanja granica, povratka i odlazaka, a onda i promišljanja navedenih opozicija. Dom i domovina koji su u mentalnom sklopu većine ljudi obojani pozitivnim osjećajima i romantiziranim slikama mogu zapravo biti – trauma. O domu i domovini kao traumama malo tko govori, kao što se malo tko usuđuje da naruši romantičan mit majčinstva, na primjer. Očito je da se radi o gotovo religijskim obrascima, koje većina ljudi shvaća kao posljednje utočište, kao mit koji ne treba dirati, kao mit koji ne podliježe "dekonstrukciji". Dom, odnosno egzil je fascinantna, ogromna tema. Postoje tisuće tekstova koji tvore golemi kulturni tekst. U tom smislu, moj prilog – moji eseji i romani – mogu se tretirati kao kap u moru. A što se tiče moje osobne pozicije, ja sam se osjećajno izmorila oko teme egzila.

Da li ste zahvalni na tome? Na kraju, nakon svih tih godina, da li mislite da je vaša realnost na izvestan način – ne znam da li je to prava reč – bolja zbog svih tih iskustava?

Ne treba vrednovati iskustva. Osim toga, čini se da su u sve nas ugrađeni "kulturni geni", koji umnogome određuju naše ponašanje. Prema statistikama devedeset posto ljudi na ovoj našoj planeti je religiozno. Cijela naša kultura je duboko religiozna, od vjerovanja u pandemijsku gripu i u to da se ne treba ili treba cijepiti do potrebe da beatiziramo naše zvijezde, ma tko god one bile: Franjo Tuđman, Simona Gotovac, Slobodan Milošević, Homeini ili Britney Spears.

Mi smo okruženi našim bogovima koje adoriramo, kojima se molimo, na čije koncerte idemo, za koje plaćamo, koje gledamo, u čije stranke stupamo, tražimo

otiske njihovog svetog prsta ili stopala (smeh), i spremni smo da im posvetimo život ili životno dragocjeno vrijeme. Većina ljudi podliježe ako ne već religiji, onda samom religijskom mišljenju. U tom smislu mi smo barbari visoko-tehnološke civilizacije. Jezgra egzila nalazi se u samom sklopu zajednice (pritom bilo koje i bilo kakve) i izbačenosti jedinice iz te zajednice. Prvo iskustvo "egzila" dobiva dijete u školi, gdje ga ostali bezrazložno ignoriraju. Već u toj prvoj gorkoj izolaciji iz zajednice pulsira prvo iskustvo egzila. Ta bazična situacija iskustva zajednice i izbačenosti iz zajednice ostavlja svoj pečat, stvara neku energiju, neku dinamiku, neke traume, ali i neka zadovoljstva. Zašto je fašizam tako prijemčiv? Očito mašina fašizma pokreće neke primarne traume i iskustva na relaciji zajednica i izbačenost iz zajednice. Zašto svi klinci moraju u nekom trenutku imati "najkice"? Meni se čini da samo tržište živi na tom bazičnom impulsu fašizma. Zašto ljudi streme da budu kao i svi drugi ljudi? Zašto se malo tko želi razlikovati? Zašto se svi žele stopiti u masu? Zašto crkva ima toliku moć? Zašto je ima politika i političari? Zašto se ljudi potuku oko nogometnih klubova? Ljudska zajednica bazično funkcionira kao životinjska zajednica, sa svojim vođom, s osjećajem reda i podjele uloga.

U nekom času zapitala sam se zašto je moja "hrvatska stigma" bila tako žestoka, zašto tako dugo traje i zašto se, sa smanjenom jačinom, ipak provukla sve do danas? Pritom me, dakako, najmanje brine moja vlastita pozicija, nego upravo to o čemu sam govorila, brza ljudska spremnost na "fašizaciju", na situaciju lova na sve one koji nisu kao mi. Ja se toga bojim. Jer već sutra se može naći netko tko će reći: "Ajmo eliminirati sve ljude koji imaju plave oči." Većina ljudi u normalnim društvima reći će da je to glupost. Međutim, postoje specifične konstelacije, u kojima se glupost pretvara u realnu opciju. U takvim specifičnim konstelacijama devedeset posto ljudi u jednom trenutku nalazi da je logično, zdravo i plemenito da se istrijebe svi ljudi koji imaju plave oči.

Prešućivanje i dalje traje

Da li vam se čini indikativnim to što su u tom trenutku, kao žrtvena jagnjad koja je sistemu očito bila preko potrebna, bile odabrane isključivo ženske osobe?

To mi se čini logičnim za društvo u kojem svu vlast imaju muškarci, ili je dijele s patrijarhalno odgojenim ženama. U patrijarhalnom društvu vještica je lako objašnjiv simbol: ona je opasna žena, kurva, ona šuruje sa đavolom i slično. Pa ipak, danas mislim da smo bile stigmatizirane manje zbog toga što smo bile žene,

a više zbog toga što smo bile lak plijen. Iza nas nije stajao nitko, svaka od nas bila je svoja osoba, svoja individualnost. A ljudi u masi su jaki samo zato što su u masi, dok hrabrost uvijek podrazumijeva jedinku, osobu. Zašto ova naša današnja društva tako dobro funkcioniraju, iako svi znaju tko je što ukrao ili pronevjerio, tko je koga ubio, tko je koga smaknuo? I sve to traje već godinama i čini se neiskorjenjivim? Zato što su to društva koja su organizirana kao mala kriminalna poduzeća u kojima jedinka ne odlučuje. Ako dirneš u takva društva, ako se razvežu čvorovi, pokaže se da su svi ljudi unutar takve zajednice na ovaj ili onaj način povezani. A ja sam bila autsajder. To su svi znali, gomila to njuši, gomila zna. I zato sam se tako lako našla u ulozi "vještice".

A kako vam Hrvatska deluje danas, nekih dvadeset godina kasnije? Deset godina je prošlo od smrti Franje Tuđmana – da li je to sada ipak drugačija zemlja?

Činjenica je da je animozitet popustio. Razlog tomu je da je vlast definitivno osvojena. Vlast i njezina ideologija ušli su u sve pore hrvatskog društva, u vrtiće, u škole, u obrazovanje, u medije. Nema više otpora. Sada se ljudi na vlasti mogu malo opustiti i mirno pogledati svoje feude: svoje tvornice, ceste, hotele, koncesije, u svoja blaga i dobra stečena u ideološkom, stvarnom i financijskom ratu. Zna se kurs, povijest je čvrsto restrukturirana, sve se lijepo sleglo i nema razloga za strah. Nema razloga za histeriju koja je postojala u vrijeme kada su stvari nadmoći i vlasti bile nesigurne i krhke. Tada je manipulacija "narodnim" i "unutrašnjim" neprijateljima – omiljena metoda tuđmanizma – bila razumljiva.

Da li ikad doživite neke neprijatnosti u Zagrebu ili bilo gde?

Ne, nema više neugodnih situacija. Međutim, na snazi je prešućivanje. Ono i dalje traje. Eto, nedavno sam gledala televizijsku emisiju u kojoj se između ostaloga govorilo i o "Pojmovniku ruske avangarde". Moje ko-uredničko ime ostalo je prešućeno. Ni jedan od trojice sudionika te televizijske emisije nije našao za shodno da ga spomene, iako ono stoji na koricama svih devet tomova "Pojmovnika ruske avangarde". Nisam u tom času znala koga da žalim: njih, trojicu učesnika televizijske emisije, ili sebe? A takvih otužnih detalja nakupilo se u tom dugom međuvremenu zaista mnogo.

Kultura kao zamjena za politički jezik

Poslednjih petnaestak godina proveli ste krećući se po Evropi. Koje je vaše mišljenje o njoj danas? Pritom ne mislim, naravno, na kontinent,

već na ekonomsku ili političku zajednicu.

Govor o tome pretpostavlja neko znanje. Ja to znanje nemam. Evropska zajednica nastala je kao ekonomski, finansijski konstrukt. Danas je taj – prvotno ispražnjen od ideologije – ekonomski konstrukt, opterećen ideologijom. Ideologija zamagljuje stvari. Evropska unija umjesto jasne političke ideologije upotrebljava kulturu. Iako nitko više ne zna što je kultura, vjerojatno nešto između Seneke i Seinfelda, ona se koristi kao zamjena za politički jezik. Usput rečeno, čini se da se evropski koncept kulture – onako kako ga vidi evropska kulturna birokracija – ne razlikuje puno od komunističkoga. To se prvenstveno odnosi na politiku poticanja regionalnih kultura, na kulturnu razmjenu, na kulturu koja se definira kao nosilac nacionalnog identiteta, i tome slično.

A kako funkcionira EU kao finansijski konstrukt, ja to ne znam. Prije svega zato što se ne razumijem u logiku novca, a zatim i zato što politika EU-a nije odviše transparentna. Novac je, čini se, u temelju svega. Države koje još nisu postale članice EU-a opterećuju taj konstrukt svojim iluzijama i unaprijednim deziluzijama. Tako se EU doživljava uglavnom na osjećajnoj i simbolizacijskoj razini: "oni" (Evropa) nas "hoće" ili "neće", naš ulazak u "Evropu" bit će ulazak u "civilizacijsku" orbitu, konačno ćemo se odvojiti od "Balkana", i slično. Sve se, dakle, svodi na buncanje.

Izgleda da ćemo se na kraju tog dugog procesa objedinjavanja Evrope opet nalaziti na njegovom početku.

Tko to zna. Ovo što nas dvoje radimo je neka vrsta tračanja. Jer naprosto ne vladamo podacima i činjenicama. Međutim, cirkulacija sve-evropskoga stanovništva je više nego vidljiva. I čini se da nije točno da "Istočnjaci" hrle u Zapadnu Evropu, prije će biti da "Zapadnjaci" hrle u Istočnu Evropu. Englezi kupuju nekretnine po bugarskim selima, Holanđani se naseljavaju u Rumunjskoj i Bugarskoj, Poljaci poplave Englesku, pa se naglo povuku. Mladi Turci rođeni u Holandiji, oni visokoobrazovani, sele se u Tursku, kažu. Dakle, pretpostavka da će Bugari brati šparoge i tulipane i čistiti zapadnoevropske zahode mogla bi biti i kriva. Zapadna Evropa više ne znači ekonomsko blagostanje. Stvari se mijenjaju brzo. Holandija je, na primjer, bila visoko-organizirana socijalna zemlja, ali veliko je pitanje je li to i danas. Možda će u skoroj budućnosti zemlja blagostanja biti Turska, pa će ljudi umjesto u Švedsku ili Norvešku hrliti u – Tursku. Tko to zna. Postoji Bruxelles, evropski Washington, ali postoji i svakodnevni život malih građana Evrope koji prevaljuju kilometre da bi u nekom bugarskom selu kupili

kuću, jer zamišljaju da će tamo provesti ekonomski i ljudski izdrživu starost. Nitko, čini se, nije napravio statistiku, koja će pokazati koliko je otočkih Engleza jeftino pokupovalo čitava sela u kontinentalnoj Evropi. Ljudi cirkuliraju. Čim je pao Berlinski zid jedan je moj znanac, Holanđanin, kupio dva stana u Lenjingradu, kasnije St. Petersburgu. Na djelu je "okupacija" Istočne Evrope, ne samo Zapadne, kao do sada.

Interesantno, kad govorimo o "Evropi" mi i dalje ipak prevashodno mislimo na zapadnu polovinu kontinenta?

Napravljena je ideološka zbrka. Evropa je nakon Drugog svjetskog rata bila sravnjena sa zemljom. Svi su bili jednako siromašni. I onda je Zapadna Evropa krenula, i to ne zato što su Nijemci "marljiv narod", a Rumunji "lijen narod", nego zato što je zapadna polovica Evrope dobila goleme financijske injekcije za brži oporavak. Istočna polovica ostala je ekonomski stigmatizirana zbog komunizma. Ja sam nekim svojim zapadnoevropskim znancima moje generacije i moga socijalnog statusa, što je, napominjem, bio nekakav prosjek, postavila jednostavna pitanja. Kada su prvi put kupili televizor, kada su uveli toplu vodu u svoje kupaonice, kada su prvi put putovali u "inozemstvo", i slično. Ispostavilo se da nije bilo razlika između nas. Ispostavilo se nadalje da sam ja u nekim stvarima bila u prednosti. Tu vrstu povijesti svakidašnjice dobro pamte Jugoslaveni koji su hranili svoje samopouzdanje u Moskvi, u Budimpešti, u Varšavi prodajući traperice kupljene u Trstu, ali i domaće "Varteksove" jakne. Jugoslaveni su bili "Zapadnjaci" u odnosu na Istočnu Evropu, ili su samo mislili da jesu. Isto tako su se i Zapadnjaci osjećali Zapadnjacima u istoj toj Moskvi i Budimpešti. Te iluzije o boljem i gore životu još su jake. Kao što je mnogi Jugoslaven hranio svoj *self-esteem* dolazeći u Moskvu s brdom najlonki, pa se kasnije hvalisao da je s tim najlonkama kupovao ženske s doktoratima, tako i danas mnogi naši "zemljaci" hrane svoje samo-pouzdanje isključivo na jeftinom materijalnom dobitku.

Što se Istočne Evrope tiče, meni ona danas svugdje izgleda više manje isto. Isti pejzaž, i onaj stvarni i onaj mentalni. Onaj mentalni – to polje iluzija o boljem i lošijem svijetu – jednak je i u Zapadnoj Evropi. Nakon Drugog svjetskog rata Holandija je, na primjer, bila toliko siromašna da se priličan broj Holanđana odlučio na "pečalbu" u Kanadi i Brazilu. Baš onako kako su iz naših krajeva odlazili u Australiju. Migracije su povijest evropskog svakidašnjeg života. A sve drugo je ideologija, koja još uvijek traje, štoviše traje i stara hladnoratovska ideološka magla. U Zapadnoj Evropi još uvijek možeš sresti ljude koji hrane svoje samopouzdanje na tome da im Bugarka čisti kuću. Iz jedne američke televizijske

serije pamtim repliku, gdje jedna žena kaže drugoj: "I don't know. I have to ask my maid, she is Bulgarian, she has PHD."

[Novosti](#), 31.12.2009.

Peščanik.net, 16.01.2010.

Dubravka Ugrešić – intervju

Danas | 19/10/2013 @ 10:15 | Autori,Prenosimo

Razgovor vodila Ivana Matijević

Beogradska Fabrika knjiga nedavno je objavila novu knjigu Dubravke Ugrešić – zbirku eseja Europa u sepiji. Prethodne godine njoj je pripala bijenalna nagrada Jean Amery za izuzetno postignuće u oblasti eseja. Autorka, omiljena i još uvek prepoznatljiva na prostoru čitave bivše Jugoslavije, po sopstvenim rečima kasno je počela da otkriva žanr eseja. U njemu ona, kao i u prozi, piše o i iz svoje apatridske pozicije, pozicije žene u književnosti, piše o pisanju i (be)smislu istog. Europa u sepiji počinje esejom Nostalgija.

Temeljna misao toga eseja jeste da je nostalgija sama po sebi „kapriciozna zvjerčica“, da ju je teško „uloviti“, upravo zbog njezine paradoksalne naravi. Ako se sjećate eseja, u američkom provincijskom univerzitetskom mjestu, kamo sam pozvana da govorim o jugonostalgiji, između mene, teme i moje publike dolazi do nesporazuma. Dok moji slušaoci od mene očekuju da im pričam o srp&čekić-nostalgiji (jer dolazim iz „postkomunističke zemlje“), mene preplavljuje spoznaja da je moja jugonostalgija zapravo povezana sa američkim filmskim prizorima koje sam zapamtila kao djevojčica gledajući američke filmove u malom provincijskom kinu, a zatim i sa prvim megapopularnim američkim televizijskim serijama, poput Gradića Paytona i serije Dugo toplo ljeto. Upravo je u tome zanimljivost nostalgije, u njezinoj neuhvatljivosti, dakle, u tome da s tim pojmom teško možete operirati na razini autentičnosti. Zato je postjugoslovenskim, ratnički nastrojenim medijima bilo lako da izmisle pojam jugonostalgije i da mu dadu optužujuće, ideološko značenje. Zato je izdavačima Leksikona Ju-mitologije bilo lako da na tom leksikonu uberu finansijski i moralni profit, da upravo pljačkaški otmu copyright na jugonostalgiju, te da nadalje tužakaju svakoga tko se poželi predati jugonostalgiji i sam. Taj rat između ideološki nepodobne i ideološki podobne nostalgije, te komercijalizacija nostalgije, najbolje pokazuje njezinu manipulativnu i manipulirajuću moć. Sve u svemu, lako je nositi majicu sa Staljinovim likom kad vam od staljinizma ne prijete baš nikakva opasnost.

Evropa u koju hrlimo, bar njen južno-istočno-srednji deo, po vašim esejima i iskustvu, uprkos toliko isticanoj multikulturalnosti, doima se kao jedan te isti prostor i postavlja se pitanje da li je za tako nešto bilo neophodno da se raspadne Jugoslavija, ili, da ne idemo u komplikovane teme, da se podeli jedna Čehoslovačka.

Kao prvo, treba razbiti mit o multikulturalnosti Jugoslavije. Zanimljivo je da su ga bivši Jugoslaveni razbili sami, ne samo s ratom, nego i u prvim inozemnim izbjegličkim smještajima u kojima su se našli pobjegavši od rata, gdje je smještaj trebalo dijeliti s izbjeglicama iz Afrike, na primjer. Tu su izbjeglice iz bivše Jugoslavije padale na ispitu iz solidarnosti i tolerancije. Susan Sontag otvorila mi je oči rekavši (citiram po sjećanju): „Što se vi, Jugoslaveni, toliko busate u prsa svoje multikulturalnosti. Pa vama je lako bilo biti multikulturalnima kad svi govorite više-manje isti jezik i svi ste bijeli!“, Današnji napadi na gay parade, na primjer, samo potvrđuju da se u tom smislu malo što promijenilo: Srbi, Hrvati i drugi stanovnici bivše Jugoslavije imaju sramno nisku granicu solidarnosti i tolerancije.

Europski multikulturalistički entuzijazam, koji je dobio krila negdje u šezdesetima, a isto tako i praksa, danas zamjetno splašnjava. S ubrzanim siromašenjem europskog stanovništva multikulturalnost nije na listi ideoloških prioriteta. Ljudi su se već resetirali: najprije moramo nahraniti „svoje“, pa tek onda, ako nešto preostane, „tuđe“. A u poznatim koordinatama „svoje“ – „tuđe“ Europljani se, čini se, ipak najkomotnije osjećaju.

Zašto južno-istočno-srednje Europljani hrle u Europsku uniju, ima svoje razloge. Dok je EU na praktičnoj razini to što jest, ona je na simboličkoj puno više. Na toj simboličkoj razini ona djeluje poput ispovjednika. Ispovjednik ne samo da nameće krivicu, nego nas i razrješuje osjećaja krivice. Na toj razini EU je neka vrsta simboličke pristupnice u svijet pravovjernih. Hrvati se u tom smislu osjećaju bolje: oni su u EU, a Srbi, eto, nisu.

A tobožnji retro šmek Evrope u sepiji – je li to moda, zaglavljenost u prošlosti ili potreba da se ona odredi nasuprot onome što budućnost, najčešće reprezentovana u velikim zemljama poput Amerike ili u novije vreme onih sa istoka, donosi?

Naslov Evropa u sepiji rođen je u jednom „epifanijskom“ trenutku za vrijeme kratkog boravka u Bratislavi, kada mi se učinilo da sve vidim u sepiji, baš kao da u mozgu imam photo-shop, koji viđene prizore automatski prebacuje u sepiju.

Sepija je metafora za moj osobni osjećaj da se Europa sve više pretvara u muzej, u muzej kulture, u muzej društvenih uređenja i odnosa, ideologija i ideja. U ovom času ne bih se usudila reći koje to prostore vidim u drugačije obojen. Ne znam čak ni koja je to boja sadašnjosti. Prije nekoliko godina bila sam u Hong Kongu. Tamo sam imala otrežnjujući osjećaj da Europa nije centar svijeta, te da Europa s lakoćom iščezava iz našeg vidokruga već i za kraćeg boravka u nekom drugom prostoru.

Jesu li i knjige, pisci, književnost takođe nešto što pripada prošlim vremenima i u tom smislu, da se poslužimo naslovom jednog eseja iz „Europe u sepiji“ – može li knjiga spasiti život?

Upravo sam u jednoj zagrebačkoj knjižari naletjela na knjigu koju sam poželjela kupiti. Radi se o knjizi Ne profitu, Marthe Nussbaum. Cijena te male knjige od jedva stotinjak stranica je 20 eura. Spojite naslov i cijenu i dobit ćete cjelokupnu priču o knjizi. Ako priču stavite u kontekst, u izlog knjižare, u zemlju u kojoj živi četiri milijuna ljudi, gdje je 400-injak tisuća ljudi nezaposleno, gdje je milijun i dvjesto penzionirano, gdje ogroman broj ljudi nema za kruh, a nema za kruh zato što im je kruh ukrala spretna manjina, i pitate se nakon svega tko će tu knjigu kupiti, tko može tu knjigu kupiti i kome bi ta knjiga mogla spasiti život, onda stvari postaju još crnje. Sudbina knjige u mnogo čemu ovisi o odnosima u kulturi, u obrazovanju: priča o knjizi počinje praktički u vrtiću, gdje se počinje odgajati budući konzument knjige i budući autor knjige. Može li se kultura voditi samo tržišnim principima? Zemlja u kojoj je kulturno tržište najjače izmislila je načine da sačuva kulturu koja nije u stanju izdržavati samu sebe. To je Amerika. Europsku kulturu polako proždire birokracija, koja se razmnožila s namjerom da kulturu spasi. Tko upravlja kulturom, tko osigurava protok kulture, tko je korisnik kulture – sve je to skupa jedna neobično složena situacija koju uvjetuje golem broj činilaca. Kako sad da vam ja – najzanemareniji kotačić u lancu (naime, opće je rašireno uvjerenje da su pisci budale koje pišu bez obzira na to kako ih okolina tretira, realno, financijski, moralno, simbolički) – odgovorim na pitanje?

Prethodnih dana saopšteno je ime tek 13. dobitnice Nobelove nagrade za književnost, među 110 dosadašnjih laureata. Je li to samo još jedan izuzetak koji potvrđuje pravilo o književnosti kao muškoj raboti, ili se paradigma posljednjih godina, pa i decenija menja? U kakvoj je to vezi sa knjigom kao robom?

Mislim da je većina ljudskih aktivnosti – od politike do kulture – u muškim

rukama, i to se lako može dokazati. Dovoljno je da imate u rukama kalkulator. Ovu evidentnu činjenicu većina ljudi će odmah diskvalificirati. Većina će tvrditi da profesionalna diskriminacija žena nije istina, jer, eto, Angela Merkel drma Evropom, a ovogodišnja dobitnica Nobelove nagrade za književnost je žena. Stvari u grubo stoje ovako: dok u komercijalnoj književnosti žene vladaju, u tzv. ozbiljnoj književnosti one još uvijek nisu prihvaćene kao ozbiljni igrači.

Koja je to vaša „mala misija“ u književnosti?

Misiju obično imaju muškarci, oni su navikli na misao da rade nešto od velike važnosti za svoju zemlju, za svoj narod, za cijeli svijet, za budućnost. Povijest naše civilizacije je muška, žene se švercaju kao slijepi putnici.

Na vaše pitanje teško je odgovoriti, jer je naprosto previše stvari upleteno u odgovor. Prije svega, drastično se promijenio sam status književnosti: proizvodnja knjiga dosegla je takvu vrtoglavu razinu i toliko je korporacijski isprepletena da se postavlja pitanje koje bi trebalo postaviti kada je riječ o svim proizvodima koje konzumiramo: koji sir jedemo i zašto, kakve filmove gledamo i zašto i kakve knjige čitamo i zašto. Koja je razlika između mene, koja se ljutim što knjiga Marthe Nussbaum Ne profitu košta 20 eura, i onih milijuna čitalaca koji plaćaju tri puta toliko za 50 nijansi sive trilogiju? Na tržištu ima mnogo više proizvođača književnoga bofla nego vrijednih djela. Proizvođači bofla, za volju slobode, nikada neće biti optuženi za mentalno zagađivanje kulturnog prostora, ili za kulturni kriminal. Tko sam ja u svemu tome? Što mi daje pravo da ocjenjujem nešto kao bofl? Jer za milijune oduševljenih čitateljica roman 50 nijansi sive je genijalno djelo. Gdje sam ja u svemu tome? Što me razlikuje od milijuna tviteraša, od milijuna anonimnih književnika-amatera koji ispisuju svoja djela na internetu, od SMS-pisaca, od fun-fiction spisateljica, od Facebook autora, od blogera, od onih koji s prodajom svojih knjiga dolaze na Forbesove liste najbogatijih pisaca na svijetu? Što bi u toj općoj galami, gdje svatko šalje svoje poruke i nitko nikoga ne sluša – mogla biti „moja misija“?

Na takva pitanja zaista nije lako odgovoriti. Očekivani odgovor – „Ja o takvim stvarima ne brinem, ja samo pišem, a povijest će dati odgovor“ – spada u samoutjehu skribomana. Gdje, dakle, naći uporište? Zaista ne znam. Sebe doživljavam kao osobu koja na obali okeana baca u vodu bocu s pismom, potpuno svjesna da nema puno nade da će ikada dobiti odgovor. Ali, ako odgovor stigne, moja je sreća neopisiva i kao da se ta sreća ne da baš ničim mjeriti. Takva situacija spašava život. Moj život prije svega.

Nepouzdana pripovedačica eseja

Esej, književnu vrstu, otkrila sam kasno, već kao autorica nekoliko knjiga proze, i posve spontano. Iako je evropska esejistička književna tradicija duga i slavna, taj je književni oblik još uvijek disidentski u odnosu na roman ili kratku pripovijetku, na primjer. Kao da izostaje umijeće čitanja i razumijevanja eseja. Čitaoci znaju što bi s romanom ili zbirkom priča, ali ne znaju kako da vrednuju esej. U svojim esejima miješam fikciju (te u tom smislu mnogi ulomci eseja slične na kratke priče), a okidač pripovijedanja često je istinita ili izmišljena anegdota.

Pripovjedačica mojih eseja je često nepouzdana, to je moja narativna maska, što također spada u fiktionalni rekvizitarij. Narativna maska je zaštita od sklizavanja u autoritaran govor. Naime, autori eseja – istina to su mahom muškarcima – neobično su skloni da skliznu u sveznajući, propovjednički, moralizatorski i agresivno monološki tip naracije.

Esej je po meni apsolutno najslobodniji oblik književnog iskaza, koji je, ponavljam, najlakše iskompromitirati upravo upadanjem u autoritarni govor, onaj isti koji koriste popovi, političari, propovjednici, diktatori, policajci.

[Danas](#), 19.10.2013.

Peščanik.net, 19.10.2013.

URL: <http://pescanik.net/dubravka-ugresic-intervju/>

Za štampanje kliknuti ovde [ovde](#) .

Peščanik © 2014

Dubravka Ugrešić – Intervju

BH Dani | 10/11/2012 @ 09:39 | [Autori, Prenosimo](#)

Razgovor vodio Đorđe Krajišnik

Protekle sedmice je u Sarajevu povodom obilježavanja dvadesete godišnjice P.E.N. Centra BiH, održano književno veče sa jednom od najznačajnijih evropskih književnica današnjice Dubravkom Ugrešić. Tim povodom za Dane Dubravka Ugrešić govori o Balkanu, Jugoslaviji, Evropskoj uniji, o tome zašto su žene same sebe kolonizirale, o dominantnoj i sveprožimajućoj muškoj perspektivi, o nepostojanju disidentstva na ovim prostorima, ulozi žena u ratovima...

Prije svega Vas želim pitati, s obzirom da je program koji je organizovao P.E.N. Centar BiH posvećen prvenstveno spisateljicama, zapravo temi Balkana i spisateljica, šta za Vas znači ovaj prostor? Dakle, kako kao spisateljica doživljavate Balkan i kako na njega gledate?

Dopustite mi da najprije kažem da je ova inicijativa bosanskog P.E.N.-a, odnosno Feride Duraković, jedinstvena. Po prvi puta se dogodilo da se uopće netko dosjetio da postoji ženska perspektiva. U tom smislu, tema skupa Balkan viđen očima spisateljica djeluje kao šok. Osim te "historijske" prekretnice, te teme, koja me zanima, ja bih ovako ili onako na poziv bosanskoga P.E.N.-a došla u Sarajevo. Uz bosanski P.E.N. me veže prijateljstvo. Ja sam, naime, jedina dobitnica P.E.N.-ovog jedinstvenog književnog priznanja za očuvanje digniteta književnosti u Balkanskim ratovima 1991-1995. I to ne zaboravljam.

Ali vratimo se rodnoj perspektivi. Sve nas određuje muška perspektiva, školovani smo na toj perspektivi, rasli smo u njoj. I bez obzira na činjenicu da se rodni studiji uvlače u fakultete, da postoje razne NVO-i koji se bave raznoraznim problematskim točkama ženskog života, perspektiva ostaje i dalje uporno muška. Svim sferama života uporno vladaju muškarci.

Budući da imate iskustvo gledanja Balkana i iz druge, na jedan način udaljene perspektive, koliko Vam je ta pozicija pružila bolji uvid u ono što Balkan jeste? Recimo Boris Buden je pišući svoje Barikade govorio da mu je ta pozicija "egzila" omogućila jedan ugodniji rakurs posmatranja i promišljanja Balkana.

Situacija egzila omogućava dragocjenu perspektivu. Život u domovini je stalan kompromis. Ono što se odavde čini pobjedom izvana je naprosto samo po sebi razumljivo.

Dakle, na jedan način ta pozicija omogućava, shvaćeno onako kako su to govorili ruski formalisti, svojevrstu deautomatizaciju percepcije posmatranja Balkana?

Da, deautomatizacija percepcije je ključna.

Marija Todorova je, parafrazirajući sami uvod Manifesta Komunističke partije, u svojoj znamenitoj knjizi Imaginarni Balkan, govorila da bauk Balkana kruži Zapadom. Koliko danas, budući da imate iskustvo života na tzv. Zapadu, stoji ova konstatacija?

Balkan i dalje ostaje jedan repertoar stereotipa koji se reaktiviraju svaki puta kada to zatreba. "Evropski barbari" i dalje nadiru s evropskoga juga i ruše evropske standarde i vrijednosti. Mi možemo malo odahnuti, jer trenutno su ti rušilački raspoloženi barbari – Grci. Balkanci su evropski Indijanci.

Eto, priča se da će Bugarskoj i Rumunjskoj biti revidiran status unutar EU, da će se ponovno uvesti vize, i sl. Čuju se i prijeteći glasovi da će Hrvati morati još poraditi na svome ulasku u EU. Sve su to nesolidarne i nesolidne izjave, iako ni domaći političari nisu primjer solidnosti i solidarnosti.

Dakle, možemo na jedan način reći da mi iz ove, balkanske perspektive na jedan način predimenzioniramo svoju ulogu, ili preciznije bitnost u tim širim okvirima?

Mislím da ta uloga nije jasna nama samima, prije svega. Istina je da je život na Balkanu traumatičan. Istina je da su građani jugo-zone prošli kroz traumu raspada Jugoslavije i rata. Nazovite taj rat kako hoćete, ali on je u svojoj biti građanski rat, jer se desio pod ruševnim krovom jedne države i među pripadnicima naroda koji su živjeli pod tim krovom. To je jedna teška trauma s realnim i jakim gubicima. Druga trauma, prava ili lažna, kako već kome, jest komunizam, odnosno stigma komunizma. Tu je zatim i stigma Jugoslavije. Svatko je najednom imao potrebu da se ispričava što je uopće živio u Jugoslaviji. Novi ideolozi potrudili su se da nam prebrišu jugoslavensko naslijeđe, i da prirodan suživot među etnički različitim zajednicama pretvore u nešto ne prirodno i bolesno. Tek kada se izvučemo iz traumatskih polja, moći ćemo malo objektivnije vidjeti

svoj odraz.

Spomenuli smo već pitanje Jugoslavije, čini mi se da se sve više počinje pojavljivati potreba za ponovnim promišljanjem i, da tako kažem, čitanjem Jugoslavije. Šta ona za Vas znači i kako je danas promišljati?

Ja mislim da je to apsolutno nužno. Jugoslaviju treba čitati iz mnogih perspektiva: političke, ekonomske, kulturne, edukativne, iz antropološke, sociološke, iz povijesne. Tek kada se sve te perspektive prelome, tek kada se stvari izračunaju i stave u neki geopolitički i povijesni kontekst, onda će i ta zemlja za nas biti realnija, moći ćemo razbiti vlastite i tuđe iluzije, zablude i predrasude o njoj. Antropolozi bi se trebali pozabaviti intervjuima, pitati ljude kako se živjelo u bivšoj Jugoslaviji. Kaže meni tako jedan tip: "Ajme", veli, "ja sam se namučija za vrime komunizma. Evo malo ove kućice na moru, malo stana, i trosobni za sina u Splitu." Vi imate kuću na moru, to nemaju američki bogataši, ne može se samo tako graditi na plaži, a vi ste svoju kuću izgradili tako da noge iz dnevne sobe močite u moru. "E, sve san izgradija s ovi ovdi deset prstiju", uzdiše on. A drugi ljudi, za razliku od vas, grade s nosom, kažem ja. "Ali ja san se živ izmučija. A moja se baba još uvik jadna muči, radi, nemoš živit od penzije." A ja kažem, što je vaša baba po profesiji? Poznati kirurg? "A nije, bidna, mogla ić' u škole", kaže on. A što ste vi po zanimanju, pitam. "Bija san noćni čuvar", kaže. Zbog komunizma niste mogli biti direktor, jel da? "A tako je, da nije bilo komunizma, dogura bi ja do direktora", kaže. Naravno, karikiram. Ali slične razgovore sam vodila s našim ljudima. Po mojoj gruboj procjeni jugoslavenski komunizam je bio zlatno doba za narode jugo-zone. U svakom pogledu.

Govori se često takođe i o potrebi da se reaktuelizira i taj interkulturalni jugoslovenski prostor, šta mislite o tome, koliko je to važno?

Taj prostor je za mnoge ljude realno postojao i život u tom prostoru nikada i nije prekinut. Za mene, na primjer. A od mene se danas očekuje da posebno istaknem da sam u ovdje u Sarajevu i da sam "zaposlena" na interkulturalnim poslovima u interkulturalnom prostoru. To je glupost. To je tzv. buzz word za kulturnu birokraciju EU. To su političko-birokratske floskule.

Spomenuli ste i Evropsku uniju, kako Vi danas doživljavate tu zajednicu?

Ne znam odgovoriti na to pitanje. EU je prilično netransparentna zajednica, barem za mene. To je kao da me pitate kako doživljam banku. Kao servis, naravno. Međutim i EU i banka, umjesto da budu servisi, postali su s vremenom

kafkijanski zamkovi.

Hrvatska naredne godine takođe ulazi u EU. Koliko je ona danas po Vašem mišljenju dostigla taj svoj dugo sanjani san da bude, kako se govorilo, predgrađe Beča? Zapravo koliko je Hrvatska danas zemlja po standardima EU?

Ja ne znam što su standardi EU, pa ne mogu odgovoriti na pitanje koliko Hrvatska odgovara standardima EU. A što se Hrvatske kao predgrađa Beča tiče, to zvuči neambiciozno. Život u predgrađu nije moj ideal.

Jedno od pitanja kojeg ste se tokom književne večeri u Sarajevu dotakli je i pitanje disidentske književnosti u Evropi. Međutim, želim Vas pitati da li je u Jugoslaviji postojalo ono što se označava tom sintagmom, imamo li na umu da su, obično samozvani, disidenti iz tog perioda devedesetih postali perjanice nacionalističkih režima?

U Jugoslaviji nije bilo disidentskog pokreta kakav je postojao u drugim komunističkim zemljama, u Poljskoj, Češkoj, Mađarskoj ili Sovjetskom savezu. Bilo je nekoliko disidentskih persona, poput Milovana Đilasa, na primjer.

Mislim da su žene na ovim prostorima bile neobično zanimljive, i da bi se pojmovi kao što su "otpor", "oporba", "disidentstvo" trebali češće vezivati uz žene. U partizanskom pokretu u toku Drugog svjetskog rata jugoslavenske žene imale su veliki udio. Bile su tu mnoge inteligentne, obrazovane, napredne žene koje su se kretale s partizanima i na terenu rješavale mnoge stvari s područja obrazovanja, medicine, ženske emancipacije, političke propagande. Kada je Drugi svjetski rat završio, kada je u Jugoslaviji uspostavljena nova vlast, žene su izgnane, ili su se same izagnale, iz politike. Žene su se vratile kućama i djeci.

Žene su i u početku raspada Jugoslavije i novog rata bile jedina politička snaga koja je pokušala zaustaviti rat. Upravo ovdje, u Sarajevu, na anti-ratnim demonstracijama. Žene, nažalost, nisu uspjele, ali su jedine koje su to barem pokušale. Nakon rata, uspostave nove vlasti, nakon formiranja novih država, žene su gurnute u kuće, i što je daleko strašnije – u crkve.

U vašem eseju *Ženski književni kanon* kažete da su žene kolonizirale same sebe, da su proizvele figuru žene – žrtve. Dakle, govorite o toj falocentričnosti u književnosti i kulturi uopšte, te o dominantnosti figure muškarca – pisca. Možete li mi to pojasniti, dakle zašto je to tako?

Zato što je to najefikasniji način da funkcioniraju u muškom svijetu, da se prilagode muškim fantazijama. Naravno, šala je kada kažemo da muškarci najviše vole mrtve djevojke, ali tu istodobno leži simbolička istina. Šutljive djevojke, dakle, nekonfliktne, uvijek lijepe i mlade, hibernirane unutar stereotipa o idealnim ženama.

Dakle, žene su neko ko u principu filtrira sve muške probleme?

Točno. Žene se prilagođavaju muškim fantazijama o ženama. Muškarci igraju nogomet, a djevojke su cheerleaders. I sve je u redu dok vlada takva podjela posla.

Na kraju, želim Vas još pitati, tačnije želio bih da mi pojasnite Vašu tezu da je ženski identitet neodvojiv od klasnog. Zašto u krajnoj liniji, da Vas parafraziram, najveće političke promjene najviše pogađaju žene i njihove živote?

Žene su druga klasa. Situacija se počinje mijenjati tek kada žene vladaju novcem, kada imaju novac u svojim rukama. Onda se zaista počinju mijenjati odnosi. Dok god je žena potlačena klasa, dok god ona nema punu ekonomsku moć, dotle će stvari biti kakvima već jesu.

[BH Dani](#), 09.11.2012.

Peščanik.net, 10.11.2012.

URL: <http://pescanik.net/intervju-dubravka-ugresic/>

Za štampanje kliknuti ovde [ovde](#) .

Peščanik © 2014